

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

5. De materia & formis seu methodo Amplificationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Includuntur in carcerem condemnati, supplicium constituitur in illos, sumitur de miseris parentibus nauarchorum, prohibentur adire ad filios suos, prohibentur liberis suis cibum, vestitumque ferre.

Patres hi, quos videris, iacebant in limine, matresque miseræ pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberum exclusæ, quæ nihil aliud orabant, nisi ut filiorum extremum spiritum excipere sibi liceret.

Aderat ianitor carceris, carnifex prætoris, mors, terrorque sociorum, & civium licitor Sextius, cui ex omni gemitu, doloreque certa merces comparabatur, ut adeas, tantum dabis; ut cibum tibi initio ferre liceat, tantum, nemo recusabat. Quid, ut vno ictu securis afferam mortem filio tuo? quid dabis, ne cinericietur? ac sepius feriat? ne cum sensu doloris aliquo, aut cruciatu spiritus auferatur? etiam ob hanc causam pecunia licitori dabatur. O magnum, atque intolerandum dolorem! id grauem acerbamque fortunam! non vitam liberum, sed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur parentes.

At ipsi etiam adolescentes, cum Sextio de eadem plaga, & de vno illo ictu loquebantur, adque postremum parentes suos liberi orabant, ut leuandi cruciatus sui gratia licitori pecunia daretur: multi, & graues dolores inuenti parentibus, & propinquis multi, veruntamen mors sit extrema, non erit. Estne aliquid ultra, quod progredi crudelitas possit? reperietur. Nam illorum liberi non erunt securi percussi, ac necati, corpora feris obijciuntur. Hoc si luctuosum est parenti, redimat pretio sepeliendi potestatem.

Tum numero 141.

Hæc cum maxime loqueretur, sex licitores circumstant valentissimi, & ad pulsandos, verberandosque homines exercitissimi: cadunt acerrime virgis, denique proximus licitor (de quo iam sæpe dixi) Sextius conuerso bacillo, oculos misero tundere vehementissime cæpit. Itaque ille, cum sanguis os, oculosque complexer, concidit, cum illi nihilominus iacenti latera tenderentur, ut aliquando spondere se diceret. Sic ille affectus, illinc tum pro mortuo sublatus, breui postea est mortuus. Ille autem homo venerator, & affluens omni lepore, & venustate, de bonis illius in æde Veneris argenteum Cupidinem posuit. Sic etiam fortunis hominum abutebatur, ad nocturna vota cupiditatum suarum.

De materia, & formis, seu metodo amplificationis.

CAPVT V.

Primum quidem amplificatori prudenter spectandum censeo, quid materia ad dicendum proposita ferat, aut patiat. Neque enim existimandum est omne genus argumenti capax esse amplificationis. Sed ut cetera modicè calefacta singentis sequitur manum, & nullo negotio diduci, fundique potest: contra verò à lapide haudquaquam illud exprimas, ut admoto igne, humanaque industria distendatur: ita profectò euenire solet in amplificationibus, quædam enim argumenta mirificè nata sunt ad arguendum, quæ si, vel digito leuiter attingas, statim suo opte velur ingenio fundentur, quasi concatenatas in se rationes diffusionis habeant.

Alia verò longè exiliora sunt, quæ vix orationis cultu possunt splendescere. Quænam igitur, in quiete, amplificationem patiuntur?

Hoc prudentiæ est oratoriæ præuidere, nec temerè omnia per amplificationem dicere.

Primum res minutæ, & exiles hanc orationis laxitatem non admittunt, quas si operosa industria coneris amplificare, idem facias, ac qui tornando, singendoque milio stodium, & operam poneret. Verùm egregia laus est res paruas extollere, & ex muscis elephantos facere? Nō nego, festiui esse ingenij, quod multi disertis homines fecerunt, res aliqui contempnas, ut muscam, & febrem orationis beneficio, in excelsum quandam attollere speciem granditatis: sed nego id ipsum pertinere ad orationem grauitatis.

Itaque, qui hæc scribunt, ludere se profitentur, & nos ludentes suspicimus, quos si ferid loqui putaremus, amentes potius, quam eloquentes iudicaremus, quod contra communem omnium mortalium sensum nitentur. Quemadmodum igitur in myrmecidijs, cum nauiculam audimus, aut quadrigam eburneam muscæ pinnulis interceptam, bellissimi ingenij, & delicatissimæ manus industriam probamus, non tamen ut ista, vel elegiacos versus, sesamo subtiliter incisos Ioui Olympio, & Myrmecidem Phidias anteponamus. Simili quoque ratione minutias istas rerum quæ ab epigrammatistis, aut eucomiastis ornari, amplificariq; solent, lau-

damus

Materia amplificationis apta quærenda est. Non ex omni ligno Mercurium, nec ex omni argumeto nascitur amplificatio.

Res minutæ non sicut capax amplificationis, nisi forte in ludis, & facetijs.

damus ob ingenij, quæ in iisdem elucet, subtilitatem, in grandi certè genere eloquentiæ non ponimus, nec Lucianum Demosthenis, aut Lucretium Homero comparamus.

Grævis materia suam secum trahit amplificationem.

Quamobrem sic existimandum est, ad gravem amplificationem requiri gravem materiam, vel re ipsa, vel hominum, apud quos agimus, opinione. Tales sunt res divina, & cælestes, supra mentis nostræ intelligentiam positæ. Nam omne ignotum pro magifico est. Item humana, insolita, inusitata, maximæ, latæ, illustres, mirabiles, vel contra diræ, atroces, funeste, calamitosa, in quibus exaggerandis triumphare solent oratores. Quâquam in istis plus est sæpe felicitatis, quam industria, quod secum suam & ignotum ferant.

Res mediocres plerumque artem expetunt, dum amplificari solent.

Alia sunt, quæ nec ita magna sunt, nec ad contemptam exilitatem accedunt, sed mediâ quendam locum obtinent; vel cum per se magna sint, non tamen talia videntur auditoribus, in his amplificandis melius ars oratoris, & industria conspicitur. Et hæc quidem de materia.

De Forma, & methodo amplificationis.

Ex Græcis Sophistis.

CAPVT VI.

IN hac amplificationis forma, & methodo perscrutanda, præclari omnino artifices, non modo Græci, sed etiam Latini elaborarunt, quorum hic discutere, & comparare sententias non erit alienum.

Aphthonius in loco communi præcepta complexus est amplificationis, siquidem locus communis nihil aliud est, quam ipsamet amplificatio, cum ab eodẽ auctore definitur λόγος ἀυξητικός ἢ προσυτιπῶν τινὶ κτλῶν, ἢ καὶ ἄλλῳ: Oratio amplificatoria bonorum, aut malorum, quæ alicui insunt. Rem autem rotant amplificationis decem capitibus circumscribit.

Primum est ἑξ ἑναντίου, à contrario, ut si flagitium aliquod, aut scelus amplificetur, huic Maiorum placita, & leges contrarias esse ostendas, quæ cum ex sanctissima disciplina, & excellentissima sapientia sint profectæ, hoc facinorose dissoluntur, calcantur, infringuntur.

Itaque solenne est istis amplificatoribus habere in ore, *Maiores nostri*, tum veteres historias, & exempla arcessere, quæ sui sæculi moribus, & corruptelis opponant.

Secundum est ἰδιώτης, expositio criminis, quæ fit non simplici narratione, sed viua quadam, & vegeta descriptione, cui commodè additur sermocinatio, ut si communis libertatis, & legum oppressorem depingendo, dicas:

Ille hæc secum; Mene igitur in hac Republica, in hoc infimorum hominum cœtu, in hac iuris equalitate despectum, atque irrisum precariam animam trahere? Mihi Fimbriam, & Bambalionem, ex plebeia fœce quisquillas, leges dicere?

Me ad tam vilem famulatum, tanquam pecudem abijci? non patiar, non sinam.

Nimis diu occurrentem plano favore fortunam meis ædibus extrudo, arripiam quod offert imperium, leges patrias extra Indos, & Garamantas relegabo: Fiam ego, fiam lex, &c. Dominus omnium.

Hæc, inquam, ille cogitās, inexpiabile patricidium destinat Spartacus. Et cætera.

Tertium ὑπομνησις, comparatio minorum, ut si hoc de deleuda republica consilium, cum simplici homicidio comparetur, & dicas pernicius homicida, sed vni duntaxat alicui vitam eripit; At ille omnium iugulis suæ crudelitatis sicam in tentavit.

Quartum ὑπόμνησις, quam Cicero voluntarium facinus appellat, qua ostenditur, non ex causa, aut ex commotione homines in tantum scelus erupisse, sed paratum esse, ac meditatum facinus. Quamobrem cum aut fortuna, aut vehemens aliqua perturbatio, cæteros plerumque, reos excusare soleat, hunc pronisa maleficio ratio grauioribus iudicij vinculis constringit.

Quintum παρρησιας exercitio, quæ fit, cum non tantum crimen, aut factum, de quo questio est, exagitur, sed tota præterea rei vita discutitur, quæ veluti telam aliquam nequitiam, totam criminibus perrexit.

Sextum est ἰδέσθαι ἑσθλῶν, cum multorum scelerum immanitate commemorata, nullus misericordiam locus relinquitur. Ut si dicas, non esse, quod talis reus in carentem & squalidam uxorem, liberosque perculos lacrymis pro se deprecatores adhibeat, longè maiorem rationem habendam legum, quarum integritate omnium salus, & incolumitas contingit.

Septi-